

STAREJŠI LJUDJE,
SLOVENIJA

»NAJ BO STAROST LEPA«

PIŠEM
ZA
PRAVICE

AMNESTY
INTERNATIONAL

V Sloveniji že od 1982

AKTIVNOST

NAJ BO STAROST LEPA

KLJUČNI POJMI

- pravica do kakovostnega življenja
- pravica do samostojnega odločanja (avtonomija)
- pravica do oskrbe oz. do ustreznega življenjskega standarda, vključno z dostopom do zdravstvenih in socialnih storitev

O TEJ AKTIVNOSTI

Seznani se bomo s tem, da imajo starejši ljudje povsem enake človekove pravice kot vsi drugi. Čeprav to ni nujno, pa nekateri v višji starosti težje hodijo, slabše slišijo ali vidijo, se težje znajdejo z elektronskimi napravami, več pozabljajo ..., zaradi česar za vsakdanje življenje potrebujejo podporo in pomoč. Oblasti jim morajo to s posebnimi ukrepi zagotoviti, pri čemer je važno, da pri tem upoštevajo želje in stališča starejših.

Prav tako je pomembno, da starejša oseba sama zase odloča, kako želi živeti. Pomoč pri vsakdanjem življenju, dostop do zdravstvenih storitev, zdravil, nege itd. ne sme biti predraga, na voljo pa morajo imeti vse to blizu kraja, kjer živijo.

NAMEN ALI CILJI

- Udeleženci in udeleženke razmišljajo o pravicah starejših ljudi, o tem, kaj potrebujejo za dostojno življenje in kaj jih ovira pri tem, da bi lažje in boljše živeli.
- Udeleženci razumejo, da mora vlada zagotavljati spoštovanje človekovih pravic starejših ljudi.
- Udeleženci se seznani s kampanjo Amnesty International Pišem za pravice in so pripravljeni napisati pismo (apel) predsedniku vlade v podporo starejšim ljudem.

PRIPRAVA IN VIRI

- pisala in papir
- opisi zgodb

POTREBEN ČAS

45 minut

STAROST: 12+

PREDSTAVITEV:

PREDSTAVIMO PRAVICE STAREJŠIH

🕒 20 MINUT

1. Preberite opise Ignaca, Marije in Jožice, ki predstavljajo resnične zgodbe treh ljudi v Sloveniji. (Najdete jih v nadaljevanju).
 2. Udeležence ke razdelite v manjše skupine (z najmanj petimi); vsaka skupina naj prebere eno zgodbo. Potem jih prosite, da se pogovorijo o tem, kaj se jim zdi, da je v posamezni zgodbi narobe. V pomoč pri razpravi so lahko ta vprašanja:
 - Kakšno je življenje Ignaca/Marije/Jožice?
 - Kaj je njihova največja skrb in/ali težava in zakaj imajo te skrbi oz. težave?
 - Kako bi se lahko njihovo življenje izboljšalo?
 - Ali bi jim moral kdo pomagati? Kdo?
 - Ali poznate kakšno starejšo osebo, ki ima podobne težave?
 3. Zberite udeležence spet nazaj v eno samo skupino in prosite posamezne skupine, da povedo, o čem so se pogovarjali. Zlasti naj izpostavijo, kaj so opredelili kot največje skrbi/težave starejših. Slednje zapišite na tablo.
 4. S pomočjo »Več informacij« (v nadaljevanju) se pogovorite o tem, katere pravice je treba zagotoviti starejšim ljudem. Pri tem se lahko osredotočite na 22. in 25. člen Splošne deklaracije človekovih pravic. Pojasnite, da so starejši ljudje upravičeni do podpore države, ki mora poskrbeti za to, da obstaja sistem, ki zagotavlja podporo vsem. Ne smejo biti odvisni zgolj od dobre volje (denarja, časa) svojih bližnjih. Posebej poudarite, da morajo imeti odločilno besedo pri tem, kako živijo.
- 22. člen Splošne deklaracije človekovih pravic**
Vsi imamo pravico do doma, dovolj denarja za preživetje in zdravniške pomoči, ko smo bolni.
- 25. člen Splošne deklaracije človekovih pravic**
Vsi imamo pravico do kakovostnega življenja.
- Vsakdo ima pravico do takšne življenjske ravni, ki njemu in njegovi družini zagotavlja **zdravje** in **blaginjo**, vključno s **hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo** in **potrebnimi socialnimi storitvami**. Pravico ima tudi do varstva v primeru bolezni, vdovstva in starosti.

OPISI:

IGNAC, 80 LET

Za gospoda Ignaca v pokoju ni počitka. Delati mora, če hoče dobro živeti, »sploh od drobiža, ki ga dobi« kot pokojnino. Ima nekaj zemlje, na njej sadi krompir, buče, koruzo, redi perutnino in pujsa. Tako prihrani pri hrani zase, prodajati pa se mu pridelkov ne splača. Na srečo lahko računa na kmete, da mu s stroji obdelajo zemljo, sam bi težko.

Dokler bo lahko delal, bo, kaj bo potem, pa ne ve. Za dom za starejše enostavno nima denarja, sploh če ne bi mogel hoditi.

Delal je kot fizični delavec, najprej na državnem kmetijskem posestvu, 12 let je v hlevih oskrboval živino. Ročno je dnevno namolzel po 320 litrov mleka. A to podjetje je propadlo. Potem je delal v kovinski industriji, 12 let za stružnico, a tudi to podjetje je propadlo.

Če bi bil zdrav, bi še šlo. A je bolehen na pljučih. Duši se in je bil zaradi tega že dvakrat v bolnici. Čaka na ultrazvok srca, a bo na vrsti šele čez pol leta. Med čakanjem razmišlja, kaj je narobe z zdravjem, in to ga najbolj moti. K zdravniku se pelje z mopedom. Če rabi pregled v bolnici, ki je oddaljena dlje, pa je težko z javnim prevozom, dvakrat je treba prestopiti in povezave so slabe. Prisiljen je nekemu za prevoz plačati, saj so prevozi z rešilci le za nujne zadeve.

MAJDA, 62 LET

Gospa Majda je bila podjetnica, s svojo trgovino in lokalom. Po upokojitvi je imela manj priložnosti za druženje z ljudmi, zaradi česar je bila osamljena; ker se rada pogovarja, se je na začetku kar s kolesom vozila po vasi in iskala pogovor. Še zdaj pogreša več aktivnosti na vasi, kjer so odrezani od središča občine.

Ne ve, kako bi bilo, če bi morala v dom za starejše, saj si ga ne bi mogla privoščiti. Ni prav, pravi, da moraš prodajati celotno imetje, da si ga lahko privoščiš. Če ni denarja, je to psihološki pritisk.

Majda kupuje le, kar res potrebuje. Pove, da na severovzhodnem koncu Slovenije ljudem ne gre dobro, živijo skromno in brez razkošja. Osebni dohodki so bili vedno nizki, posledično pa tudi pokojnine. Nekateri ljudje potrebujejo tudi pomoč Rdečega križa in Karitas. Gospa Majda tudi pomaga kot prostovoljka pri Karitasu.

Na splošno ji starost prinaša zadovoljstvo in veselje, čeprav ni vse lepo. Ker je vdova, ima le svojo pokojnino; ta ni dovolj visoka, da bi vzdrževala hišo in pokrivala stroške za avto, ki ga na podeželju nujno rabiš. Še dobro, da ji pomaga sin.

Žal ji zdravje ne služi preveč dobro. Bolijo jo noge, ima sladkorno bolezen in težave s holesterolom, bila je operirana na križu.

JOŽICA, 80 LET

Bila je gospodinja. Z možem sta živela skromno, njegovo plačo sta kombinirala še s prodajo sadja z njunega vrta na tržnici. Zdaj je vdova, njen mož je umrl dve leti po upokojitvi. Po možu prejema skromno pokojnino, ki je po navadi zmanjka že kakih deset dni pred novim mesecem, čeprav je zelo varčna. Vrta več ne zmore obdelovati.

Velikokrat je testenine, saj se hitro skuhamo in so poceni. Ne more popraviti oken v hiši. Pozimi stalno piha in je dobila še revmo. Ker še ni v celoti odplačala položnic za lansko kurjavo, se boji, da ji letos morda sploh ne bodo dovolili kuriti.

Občasno prihrani kakšnih pet evrov, da jih da sosedu, ki ji občasno pomaga kaj pospraviti ali pomiti tla. V trgovino sama več ne zmore, saj je noge ne nesejo več. Za povrh si je zlomila še kolk ... Zdravnik je rekel, da čisto sama ne bo mogla več živeti. Ampak kaj naj? Za dom nima denarja, poleg tega ni prostora. Pomoč na domu pa je draga, vsaj šest evrov na uro, pa še čaka se na njo.

Vir: Z Ignacem in Marijo smo se pogovarjali v Amnesty; zgodbo Jožice smo povzeli po pisanju časopisa Večer.

Po želji:

Za predstavitev kampanje Pišem za pravice lahko uporabite kratek tečaj, ki je na voljo na academy.amnesty.org. Na spletni strani sola amnesty.si/pisem-za-pravice-2019 pa najdete primer, kako se napiše pismo (apel).

5. Predstavite kampanjo Pišem za pravice Amnesty International.

NAVODILA ZA PIŠEM ZA PRAVICE

NAPIŠI PISMO – REŠI ŽIVLJENJE

1. Spodbudite udeležence, da napišejo apel predsedniku slovenske vlade Marjanu Šarcu in ga pozovejo, naj poskrbi za zagotavljanje človekovih pravic starejših ljudi. Najprej mora njegova vlada sprejeti zakon o dolgotrajni oskrbi.
2. Ustvarite solidarnostna sporočila starejšim. Spodbudite udeležence, naj razmislijo o tem, kako si želijo, da bi živeli njihova babica in dedek ali pa mama, oče ali kakšna druga njim bližnja oseba, ko bo starejša. Lahko si tudi predstavljajo, kakšno življenje si v starosti predstavljajo zase. Svoje misli in želje lahko napišejo v obliki pisma, lahko napišejo pesem ali pa naslikajo ali narišejo.

Na sola.amnesty.si/pisem-za-pravice-2019 najdete primer apela, lahko pa jim podate naslednje smernice za bolj osebno pismo, in sicer naj povedo nekaj o sebi, o svojih starih starših in kaj jih prizadene pri tem primeru.

POZOR: Pisma pošljite na Amnesty International Slovenije, Dunajska 5, 1000 Ljubljana. Mi bomo poskrbeli, da pridejo do naslovnikov.

VEČ INFORMACIJ

ČLOVEKOVE PRAVICE STAREJŠIH LJUDI

Vsem starejšim morajo oblasti zagotoviti ukrepe za uživanje **dostojnega in samostojnega življenja, hkrati pa zagotoviti sistem oskrbe** in storitev za ljudi v stiski ali tistih, ki potrebujejo pomoč drugih.

Za to je potrebnih več stvari:

- Pomembno je starejšim omogočiti, da lahko tudi, če za to potrebujejo pomoč, **še naprej živijo v svojih domovih, dokler je to mogoče**. To recimo pomeni, da naj bo na voljo dovolj stanovanj, ki so prilagojena njihovim potrebam (ročaji v kopalnicah, gumbi za klic na pomoč, dvigalo ...) in si jih lahko tudi finančno privoščijo. Pa tudi, da imajo v svoji bližini na voljo storitve, ki zanje niso predrage in od katerih lahko dobijo pomoč v gospodinjstvu, dostavo hrane ipd.
- Država mora zagotoviti **dovolj drugih bivališč za starejše**, npr. domov za starejše. Sedaj je kapacitet premalo. Nekateri ljudje si želijo bivati v domu za starejše; ti morajo imeti možnost, da dobijo mesto v takem domu tam, kjer si želijo (večinoma si želijo živeti blizu njihovega dotedanjega doma, kjer imajo družinske, prijateljske ali druge stike). V domu za starejše morajo imeti kakovostno oskrbo in podporo ter morajo sodelovati pri odločanju o tem, kako živijo. Tudi glede domov je zelo pomembno, da si jih ljudje lahko finančno privoščijo.
- Veliko ljudi, ki so starejši, se sooča z zdravstvenimi težavami. Nekateri zbolijo bolj resno, drugi imajo več različnih manjših zdravstvenih tegob, zaradi katerih težko živijo brez pomoči, spet tretji zaradi visoke starosti preprosto oslabijo. Taki potrebujejo bolj **dolgotrajno oskrbo**, skozi katero družba poskrbi zanje.

Za zagotavljanje take dolgotrajne oskrbe pa je pomembno, da država Slovenija sprejme **zakon o dolgotrajni oskrbi**. Zakon je namreč pomemben dokument, ki za celo državo določi, kako bo nekaj urejeno in za to tudi poskrbi zadosti denarja, na primer iz proračuna.

Slovenija žal takega zakona nima, sistem dolgotrajne oskrbe pa je trenutno razdrobljen med številne nosilce, ni enakovreden preko celotne države in je brez enotnega finančnega kritja - in to že ima slabe posledice. Vlada je sicer obljubila, da bo zakon pripravila, a pomembno je, da tega več ne odlaša in da je ta zakon čim bolj pripravljen. To pomeni, da bo res zagotavljal pravice ljudem, ki potrebujejo pomoč.

STANDARDI NA MEDNARODNI RAVNI

OSKRBA

Splošna deklaracija človekovih pravic določa, da ima **vsakdo pravico do ustreznega življenjskega standarda za zdravje in dobro počutje sebe in svoje družine**. Kaj vse je v to vključeno?

- Pravica do bivališča, zdravstvene oskrbe in potrebnih socialnih storitev.
- Pravica do varnosti v primeru bolezni, invalidnosti, starosti ali pomanjkanja v okoliščinah, na katere oseba ne more vplivati.

Mednarodni pakt Združenih narodov o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah – ta je bil sprejet kot nadaljnja konkretizacija Splošne deklaracije človekovih pravic in je veljaven za države pogodbenice, tudi za Slovenijo – nalaga državam dolžnost:

- da v največji možni meri zagotovijo zaščito pravice do **najvišjega dosegljivega standarda telesnega in duševnega zdravja**.

Ustanove, blago in storitve pa morajo biti **kakovostne, brez diskriminacije na voljo starejšim ter dostopne (geografsko in cenovno)**.

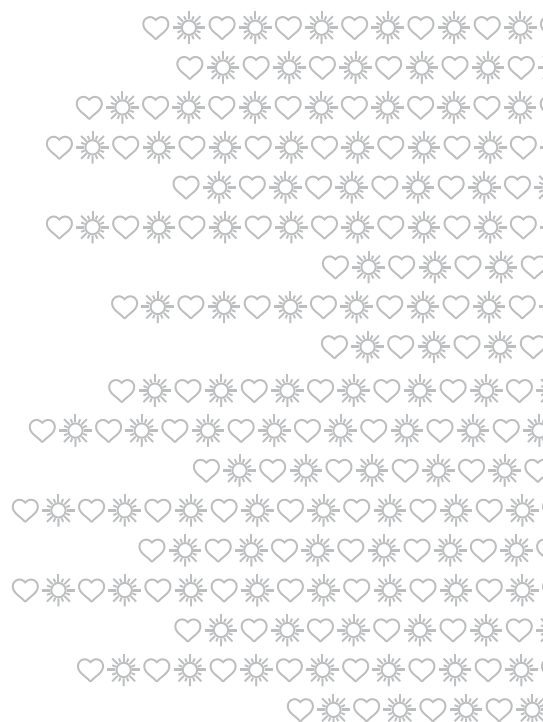
DOSTOJANSTVO IN AVTONOMIJA

Avtonomija pomeni, da človek svobodno izbira in ima nadzor nad odločitvami, ki imajo vpliv na njegovo življenje. Pomeni tudi, da ima za tako odločanje pomoč, če jo potrebuje.

V **Načelih glede starejših ljudi**, ki jih je sprejela Generalna skupščina ZN, je zapisano, da je treba starejšim, ne glede na to, kje so nastanjeni, zagotoviti **dostojanstvo in zasebnost** ter pravico, da se **sami odločajo o svoji oskrbi**. Države se spodbuja, naj zagotovijo možnosti, da lahko starejši ljudje živijo v okoljih, ki so zanje varna in so v njih prilagojene rešitve glede na to, da se sposobnosti starejših spreminjajo.

Tudi v okviru Evropske unije so nekateri dokumenti, ki državam nalagajo obveznosti na tem področju:

- **Listina EU o temeljnih pravicah**: nalaga državam članicam spoštovanje pravice starejših do dostojnega in samostojnega življenja.
- **Evropska socialna listina**: govori o pravici starejših do socialne varnosti. Ta jim med drugim zagotavlja svobodno izbiro življenjskega stila in samostojnega življenja v domačem okolju, kakor dolgo želijo in zmorejo
- da v največji možni meri zagotovijo zaščito pravice do najvišjega dosegljivega standarda telesnega in duševnega zdravja.

PISANJE PIŠEM DELUJE

USPEŠNE ZGODBE IZ PIŠEM ZA PRAVICE 2018

NEKAJ DOBRIH NOVIC IZ PIŠEM ZA PRAVICE 2018

ZA MARIELLE, GULZAR IN ATENO STE SI LANI PRIZADEVALI ŠTEVILNI TUDI V SLOVENIJI!

ARETACIJE V BRAZILIJ

Marca 2019 so za uboj **Marielle Franco**, karizmatične lokalne političarke in zagovornice pravic najbolj revnih v Braziliji, aretirali dva nekdanja policista. To je bil majhen korak v smeri pravice. Ljudje po vsem svetu so napisali več kot pol milijona sporočil in zahtevali odgovor na vprašanje, kdo je ubil Marielle Franco?

»Vsako jutro mi pomaga vstati ... zavedanje, da obstaja ta velika mreža naklonjenih ljudi.«

*Monica Benicio,
Mariellina partnerka*

© Elisângela Leite

ZMAGA ZA PRAVICE LJUDI Z OVIRAMI V KIRGIZIJI

Gulzar Duishenova se v svoji državi že leta bori za pravice ljudi z ovirami. Marca 2019 se je njeno vztrajanje obneslo, ko je Kirgizija končno podpisala konvencijo o pravicah invalidov. Ljudje z vsega sveta so v podporo Gulzar napisali skoraj četrt milijona sporočil.

»Hvaležna sem za vso podporo in solidarnost toliko aktivistov in aktivistk Amnesty International, ki jim je mar za naše pravice, čeprav so iz drugih držav.«

© Svetlana Zelenskaya/Amnesty International

V IRANU DOBILA NUJNO ZDRAVSTVENO NEGO

Atena Daemi, ki je zaprta, ker je delila letake, s katerimi je kritizirala smrtno kazen, je bila v zaporu žrtev fizičnih napadov. Nujno je potrebovala specialistično zdravstveno oskrbo in zahvaljujoč več kot 700.000 apelom, podpisom pod peticije, solidarnostnih sporočil, ki so jih v njeno podporo napisali ljudje z vsega sveta, tudi Slovenije, ji je Iran končno zagotovil obravnavo, ki jo je potrebovala.

»Z vsem srcem sem hvaležna ljudem po vsem svetu, ki so me zasuli s sočutjem in prijaznostjo ter na vse možno načine izkazali svojo podporo.«

© Zasebno

VEČ O PISANJU APELOV V AMNESTY

O AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International je globalno gibanje več kot sedmih milijonov ljudi, ki se skupaj borimo proti krivicam. Zavzemamo se za svet, v katerem se bodo vsem spoštovale človekove pravice.

Raziskujemo kršitve človekovih pravic in jih razkrivamo svetu. Izvajamo kampanje za odpravo teh kršitev in za uvedbo novih standardov na področju človekovih pravic (na primer, novih zakonov, ki bodo zaščitili ljudi). Poleg tega osveščamo in izobražujemo o človekovih pravicah.

Skozi naše delo ščitimo ljudi in jih opolnomočimo; naše aktivnosti segajo od prizadevanj za odpravo smrtnih kazni preko zavzemanja za pravice žensk in deklet do boja proti diskriminaciji in zagovarjanja pravic migrantov in beguncev. Pred roke pravice pomagamo pripeljati mučitelje. Delamo za odpravo zakonov, ki zatirajo ljudi ... Prizadevamo si za osvoboditev ljudi, ki so zaprti zgolj zaradi izražanja svojega mnenja. Postavimo se za ljudi, katerih svoboda ali dostojanstvo sta ogrožena.

Pisanje apelov na Srednji šoli Slovenska Bistrica.

PIŠEM ZA PRAVICE

Pišem za pravice je globalna akcija Amnesty International, v okviru katere vsako leto izberemo najmanj 10 ljudi ali skupin ljudi, ki so jim kršene človekove pravice, in povabimo ljudi z vsega sveta, da se zavzamejo zanje. To pomeni, da pišejo apele in/ali podpisujejo peticije za oblasti, ki kršijo njihove pravice, pa tudi, da za same žrtve ustvarjajo solidarnostna sporočila, preko katerim jim sporočijo, da niso sami_e.

Pišem za pravice res spreminja življenja! Ljudje, ki so v preteklih letih prejeli naša solidarnostna sporočila, so povedali, kako pomemben vir moči je bila zanje njihova srčnost. Pogosto pa se tudi res spremeni njihova situacija; odpravijo se obtožbe, z njimi zaporniške oblasti ravnavajo manj grdo, spremenijo se zakoni itd.

O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Človekove pravice so temeljne svoboščine in zaščite, ki pripadajo vsakomur med nami. Temeljijo na načelih dostojanstva, enakosti/enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja ter morajo veljati za vse, ne glede na našo starost, nacionalnost, spol, raso, prepričanja ali osebne usmeritve. Tu www.sola.amnesty.si/projekcije-za-samostojno-rabo.html najdete predstavitev ppt o razvoju človekovih pravic.

O SPLOŠNI DEKLARACIJI ČLOVEKOVIH PRAVIC

10. decembra 1948 so v Parizu Združeni narodi sprejeli zelo pomemben dokument: Splošno deklaracijo človekovih pravic. Ta deklaracija je pomemben temeljni kamen mednarodnega varstva človekovih pravic. Več: sola.amnesty.si/sdpc.

